

Ter Apel: Rundedal 2^e fase (Gr.)

Een Inventariserend
Archeologisch Veldonderzoek

Steekproefrapport 2007-02/10

Ter Apel: Rundedal 2^e fase (Gr.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek
Een onderzoek in opdracht van BügelHajema
Adviseurs

Steekproefrapport 2007-02/10
ISSN 1871-269X
auteur: [REDACTED] (fysisch geograaf)
senior archeoloog: [REDACTED]

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, 02-03-2007

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de
toepassing van de adviezen of het gebruik van de
resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteckproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteckproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en doel	1
1.2 Locatiebeschrijving	1
1.3 Administratieve gegevens	1
2. Bureauonderzoek	4
2.1 Bronnen	4
2.2 Resultaten bureauonderzoek	4
2.3 Archeologisch verwachtingsmodel	7
3. Veldonderzoek	8
3.1 Aanpak veldonderzoek	8
3.2 Resultaten veldonderzoek	8
4. Conclusie en advies	10

Appendix: Plankaart, boorstaten en boorbeschrijvingen conform NEN 5104

Samenvatting

Op een 13 hectare groot gebied gelegen zuidelijk van Ter Apel, gemeente Vlagtwedde, heeft een inventariserend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden. Aanleiding voor het onderzoek zijn geplande bodemingrepen in verband met de aanleg van woningen met tussengelegen waterpartijen.

Het gebied bestaat uit een dekzandvlakte die in het verleden onvoldoende droog geweest is voor podzolering. Het gebied lijkt daarom niet aantrekkelijk te zijn geweest voor prehistorische bewoning. Binnen een halve kilometer afstand van het gebied zijn vondsten gedaan van een bijl uit het Neolithicum, een zwaard uit de bronstijd en vier munten uit de Middeleeuwen.

In het onderzoeksgebied zijn 25 boringen gezet. Op twee percelen heeft eveneens een veldkartering plaats gevonden. Bij het veldonderzoek is een verhoging aangetroffen in de zuidwesthoek van het gebied die mogelijk wel geschikt was voor prehistorische bewoning. Ter plaatse van deze verhoging zijn twee extra boringen verricht en heeft een extra dichte veldkartering plaats gevonden. Echter archeologische indicatoren zijn er niet aangetroffen en in de rest van het gebied evenmin.

Wij adviseren geen nader onderzoek te verrichten in het gebied Ter Apel: Rundedal 2^e fase.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van BügelHajema Adviseurs, contactpersoon [REDACTED], heeft een inventariserend archeologisch onderzoek plaats gevonden in een plangebied te Ter Apel dat door de opdrachtgever genoemd wordt: Rundedal 2^e fase. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande aanleg van woningen met havens (zie plankaart Appendix). Hierbij kunnen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verloren gaan.

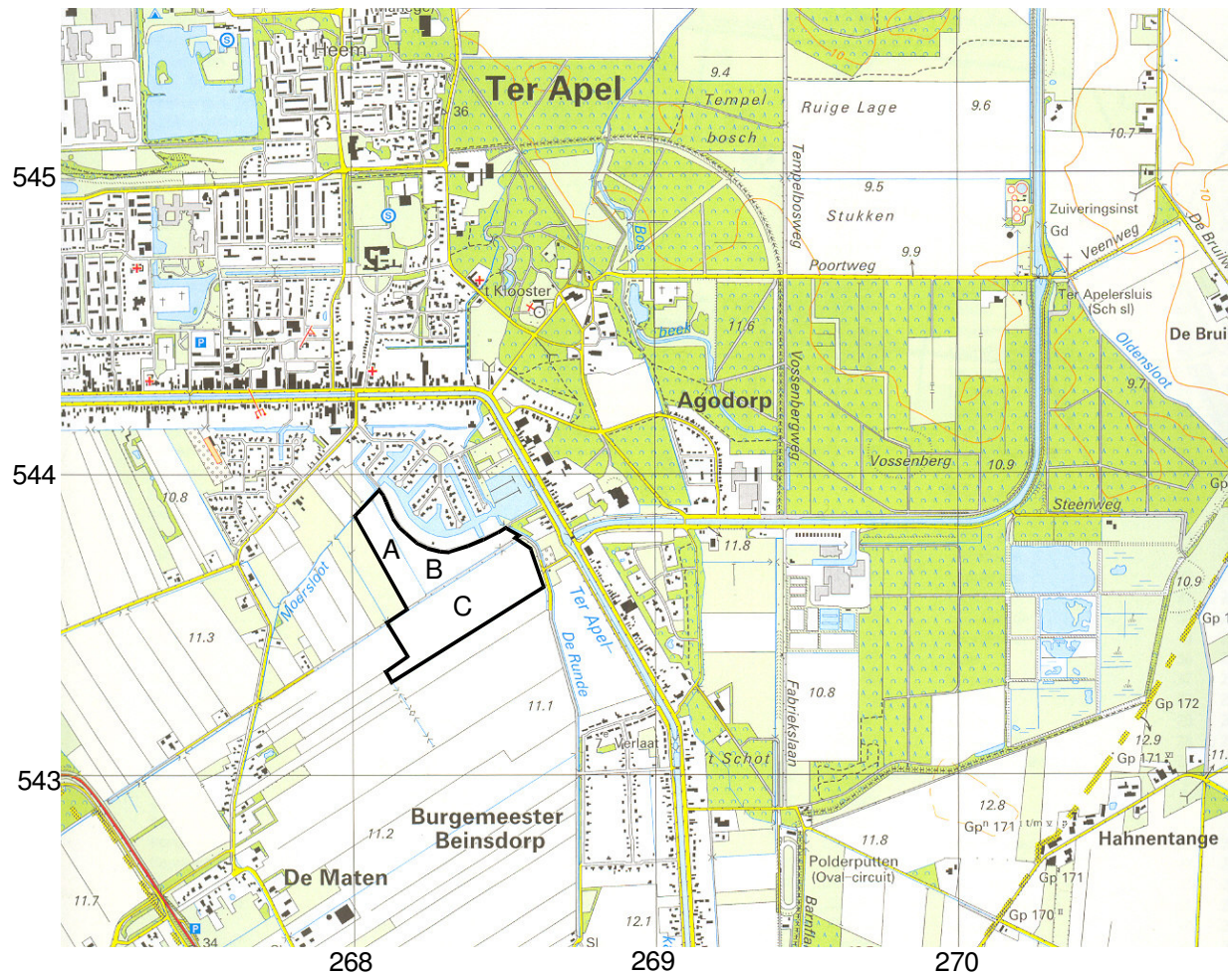
Het doel van het onderzoek is het bepalen wat de kans is op (gave) archeologische sporen in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Bij het bureauonderzoek werd een archeologisch verwachtingsmodel opgesteld op basis van beschikbare fysisch geografische, archeologische en historisch geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe is gezocht naar archeologische indicatoren, zoals aardewerk, bot en houtskool. Daarnaast is tijdens het veldonderzoek bepaald of de bodem gaaf is.

1.2 Locatiebeschrijving

Het onderzoeksgebied Ter Apel: Rundedal 2^e fase is gelegen zuidelijk van Ter Apel. Het gebied bestaat uit drie percelen: A, B en C (zie Figuur 1). Ten tijde van het veldonderzoek was perceel A een braak liggende akker, perceel B was een verwilderd terrein waarop recent geen landbouwactiviteiten hebben plaats gevonden en perceel C was nog in gebruik als akker. Het gebied wordt doorsneden door een zandpad dat van zuidwest naar noordoost loopt (zie Figuur 2). Noordwestelijk grenst het gebied aan de Moersloot, oostelijk aan De Runde.

1.3 Administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Vlagtwedde
plaats:	Ter Apel
toponiem:	Rundedal 2 ^e fase
opdrachtgever:	BügelHajema Adviseurs
oppervlakte:	13 hectare
hoogte:	11 meter + NAP
grenscoördinaten:	noordwest: 268,010 / 543,865 noordoost: 268,515 / 543,815 zuidwest: 268,130 / 543,310 zuidoost: 268,630 / 543,630
kaartblad:	18A
CIS-code:	21226

Figuur 1: Ter Apel op de topografische kaart 1:10.000. Het onderzoeksgebied Rundedal 2° fase is zwart omlijnd weergegeven. Het bestaat uit drie percelen: A, B en C.

Figuur 2: Ter Apel: Rundedal 2^e fase. Foto vanaf het centrale zandpad in oostelijke richting. Links liggen perceel B en enkele woningen van Ter Apel, rechts perceel C.

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

In het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn onderstaande bronnen geraadpleegd.

Tabel 1: Ter Apel: Rundedal 2^e fase. Geraadpleegde bronnen.

Bodemkaart van Nederland 1:50.000. Blad 18 Ter Apel.
Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1980.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de
Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) [ARCHIS]

De Hottinger-atlas van Noord- en Oost-Nederland 1773-1794.
[REDACTED]. Heveskes Uitgevers. Groningen, 2003.

Geomorfologische kaart blad 18, Roswinkel.
Stichting voor Bodemkartering, Wageningen en Rijks Geologische Dienst, Haarlem, 1977.

www.googleearth.com

Grote Historische Topografische Atlas +/- 1900/1930. Groningen. Schaal 1:25.000.
Uitgeverij Nieuwland. Tilburg, 2006.

Topografische Atlas Groningen, schaal 1:25.000. ANWB. Den Haag, 2004.

www.Woonomgeving.nl Kadastrale kaarten uit 1832.

2.2 Resultaten bureauonderzoek

fysische geografie

Het onderzoeksgebied is gelegen tussen de Moersloot in het westen en De Runde in het oosten. Op de geomorfologische kaart staat de Moersloot weergegeven als ‘smalle geul’ en De Runde als dalvormige laagte zonder veen (2R2). Het onderzoeksgebied zelf is gekarteerd als vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (2M9). De Moersloot en De Runde komen samen in Ter Apel waar ze verder gaan als Ruiten Aa.

Volgens de bodemkaart is in het onderzoeksgebied lemig fijn zand aanwezig waarin een beekerdgrond (fpZg23) ontstaan is. Het grondwater heeft er een gemiddeld hoogste stand van <40 cm beneden maaiveld en een gemiddeld laagste van >120 cm (grondwatertrap V). In de noordwestrand van het gebied is een moerige eerdgrond (fzWz) aanwezig. De gemiddeld laagste grondwaterstand is daar hoger gelegen met 80-120 cm beneden maaiveld (grondwatertrap III). Direct buiten het onderzoeksgebied zijn drogere gronden aanwezig in de vorm van gooreerdgronden en veldpodzolgronden.

archeologie

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gemeld bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Honderd meter noordwestelijk van het gebied is de vindplaats van een bronzen zwaard uit de late bronstijd geregistreerd (zie Figuur 3 en Tabel 2). Op een afstand van een halve kilometer noordoostelijk van het gebied is een vuurstenen bijl uit het Neolithicum gevonden. De exacte vindplaats van het zwaard en de bijl lijken onzeker gezien de opgegeven coördinaten die een nauwkeurigheid geven van slechts een kilometer. Eveneens een halve kilometer noordoostelijk zijn vier Middeleeuwse munten gevonden en is het Middeleeuwse klooster van Ter Apel gelegen. De losse vondsten zijn hoogstwaarschijnlijk niet geassocieerd met archeologische grondsporen. Mogelijk zijn de bijl en het zwaard offers.

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden heeft het onderzoeksgebied grotendeels een middelhoge trefkans op archeologische waarden. De noordwesthoek heeft een lage trefkans, de zuidwestpunt een hoge trefkans.

Tabel 2: Archeologische waarden in de omgeving van onderzoeksgebied Ter Apel: Rundedal 2^e fase (ligging zie Figuur 3).

CAA / CMA	RD-Coördinaten	Datering	Omschrijving
monumenten			
7414 (18A-001)	268,695/544,592	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	klooster
waarnemingen			
37462 (18AN-22)	268,850/544,200	Middeleeuwen laat (1050 - 1500 nC)	2 zilveren munten
		Middeleeuwen laat B (1250 - 1500 nC)	1 zilveren munt
		Middeleeuwen laat B - nieuwe tijd A (1250 - 1650 nC)	1 bronzen munt
39932 (18AN-2)	269,000/544,000	Neolithicum (5300 - 2000 vC)	vuurstenen bijl Trechterbeker-cultuur
39933 (18AN-3)	268,000/544,000	bronstijd	bronzen greeptongzwaard

historische geografie en verkaveling

Eind 18^e eeuw bestond het zandpad al dat het onderzoeksgebied doorsnijdt (Hottinger-atlas 1773-1794). Het gebied tussen de Moersloot en De Runde was grotendeels verkaveld. Het onderzoeksgebied staat in de Hottinger-atlas nog niet verkaveld weergegeven. In 1832 is het gebied wel verkaveld, blijkens de

2.3 Archeologisch verwachtingsmodel

7

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak veldonderzoek

Het veldonderzoek heeft plaatsgevonden op 21 februari 2007. Er zijn 25 boringen geplaatst. De boringen zijn geplaatst op raaien die een onderlinge afstand hebben van 80 meter. Op deze raaien staan de boringen op een onderlinge afstand van 100 meter (zie Figuur 5). In de zuidwesthoek zijn twee extra boringen geplaatst in verband met de aanwezigheid van een zandkop. De boordichtheid is twee boringen per hectare.

De boringen zijn uitgevoerd met een edelmanboor met een diameter van 10 cm en gezet tot een diepte van minimaal 0,75 meter en maximaal 1,3 meter beneden maaiveld. Het opgeboorde onverstoord zand is doorzocht op archeologische indicatoren door het te zeven op een zeef met mazen van 4 mm. Daarnaast zijn bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle overige bijzonderheden zoals humeuzeiteit, fosfaatvlekken en roestvlekken. De resultaten van de boringen zijn opgenomen in de appendix.

De hoogtes van de boorpunten zijn bepaald met behulp van een waterpas. Ze zijn gerelateerd aan een NAP-peilmerk van het waterschap gelegen ter plaatse van de coördinaten 268,644 / 543,695.

Een veldkartering heeft plaats gevonden op percelen A en C (zie Figuur 1) in banen van 40 meter. Ter plaatse van een verhoging in de zuidwesthoek is verdicht tot banen van 10 meter. Echter de zichtbaarheid was gering. Op perceel A was onkruid en oogstafval aanwezig, op perceel C was de bovengrond op de dag van het veldonderzoek omgewoeld waardoor het maaiveld stoffig was. Op perceel B was geen veldkartering mogelijk in verband met de dichte begroeiing.

3.2 Resultaten veldonderzoek

Het onderzoeksgebied is relatief vlak. Perceel A is met circa 10,3 meter + NAP het laagst gelegen. Perceel B heeft een hoogte van circa 10,8 meter + NAP, maar is een halve meter opgehoogd. Perceel C heeft een hoogte van circa 10,7 meter + NAP. In de zuidwesthoek van perceel C is een dekzandkop gelegen met een hoogte van 11,2 meter + NAP.

De grond in het onderzoeksgebied bestaat uit matig fijn grindloos dekzand. Sporen van podzolering zijn niet aangetroffen, ook niet op de zandkop in de zuidwesthoek. Restanten van veenbedekking zijn evenmin aangetroffen. Er zijn geen archeologische indicatoren gevonden.

Figuur 5: Ter Apel: Rundedal 2^e fase, boorpuntenkaart met een luchtfoto als achtergrond. Ter plaatse van de genummerde punten zijn de boringen verricht.

4. Conclusie en advies

Het onderzoeksgebied Ter Apel: De Runde 2^e fase is gelegen in een dekzandvlakte tussen twee kleine beken. Het gebied is in het verleden onvoldoende (lang) droog geweest voor podzolering. Daarom lijkt het niet erg aantrekkelijk te zijn geweest voor prehistorische bewoning. De enige mogelijk geschikte bewoningsplek is de zuidwesthoek van het gebied die een halve meter hoger ligt dan de rest van het gebied.

Uit het onderzoeksgebied zijn geen archeologische waarden gemeld. In de omgeving zijn binnen een afstand van een halve kilometer losse vondsten gedaan van een bijl uit het Neolithicum, een zwaard uit de bronstijd en vier munten uit de Middeleeuwen. Dit zijn losse vondsten die hoogstwaarschijnlijk niet met archeologische grondsporen zijn geassocieerd. De kans is groot dat het hier om offers gaat. Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Ook niet in de hoger gelegen zuidwesthoek.

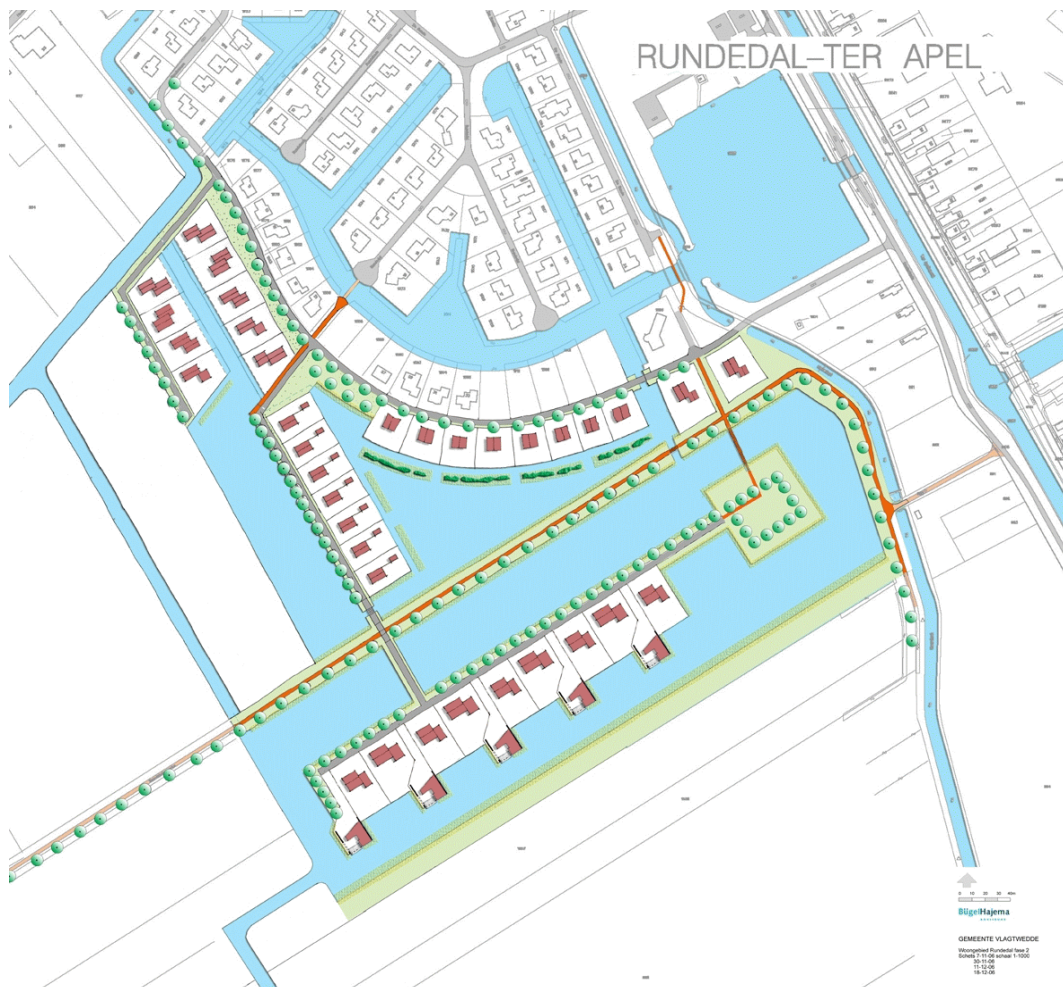
Beschermende of beperkende maatregelen in het gebied zijn niet wetenschappelijk verdedigbaar. Wij achten archeologisch vervolgonderzoek niet noodzakelijk. Indien bij de uitvoering van de geplande graafwerkzaamheden onverhoopt archeologische vondsten worden gedaan of sporen worden ontdekt, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de gemeente Vlagtwedde conform de Monumentenwet 1988 artikel 47.

Appendix

Ter Apel: De Runde 2^e fase

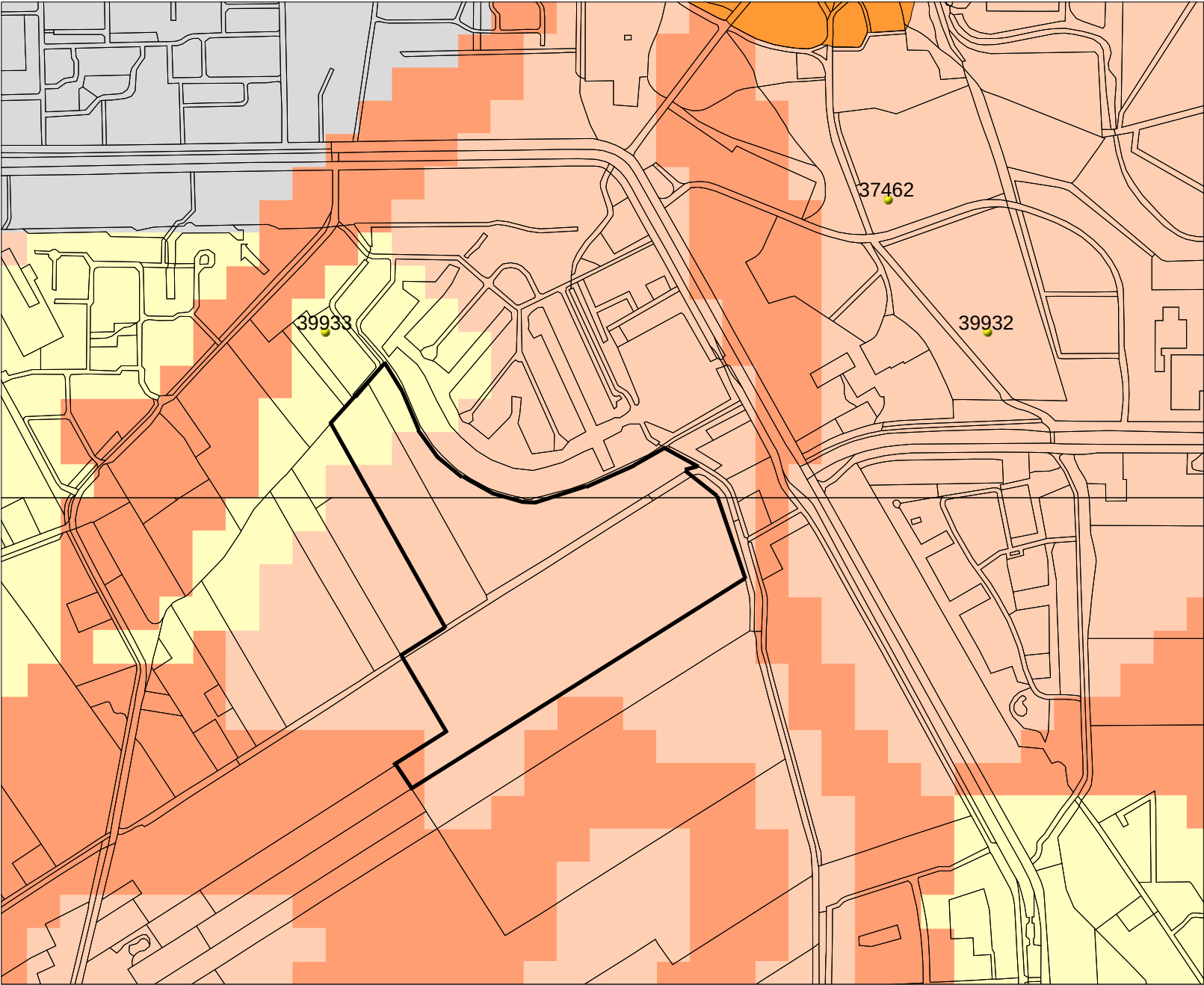
Plankaart, Boorstaten en Boorbeschrijvingen conform NEN 5104

Plankaart Ter Apel: Rundedal 2^e fase

Ter Apel: Rundedal 2e fase

Figuur 3: Bekende en verwachte archeologische waarden volgens ARCHIS

Legenda

- TOP10 ((c)TDN)
- WAARNEMINGEN
- VONDSTMELDINGEN

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

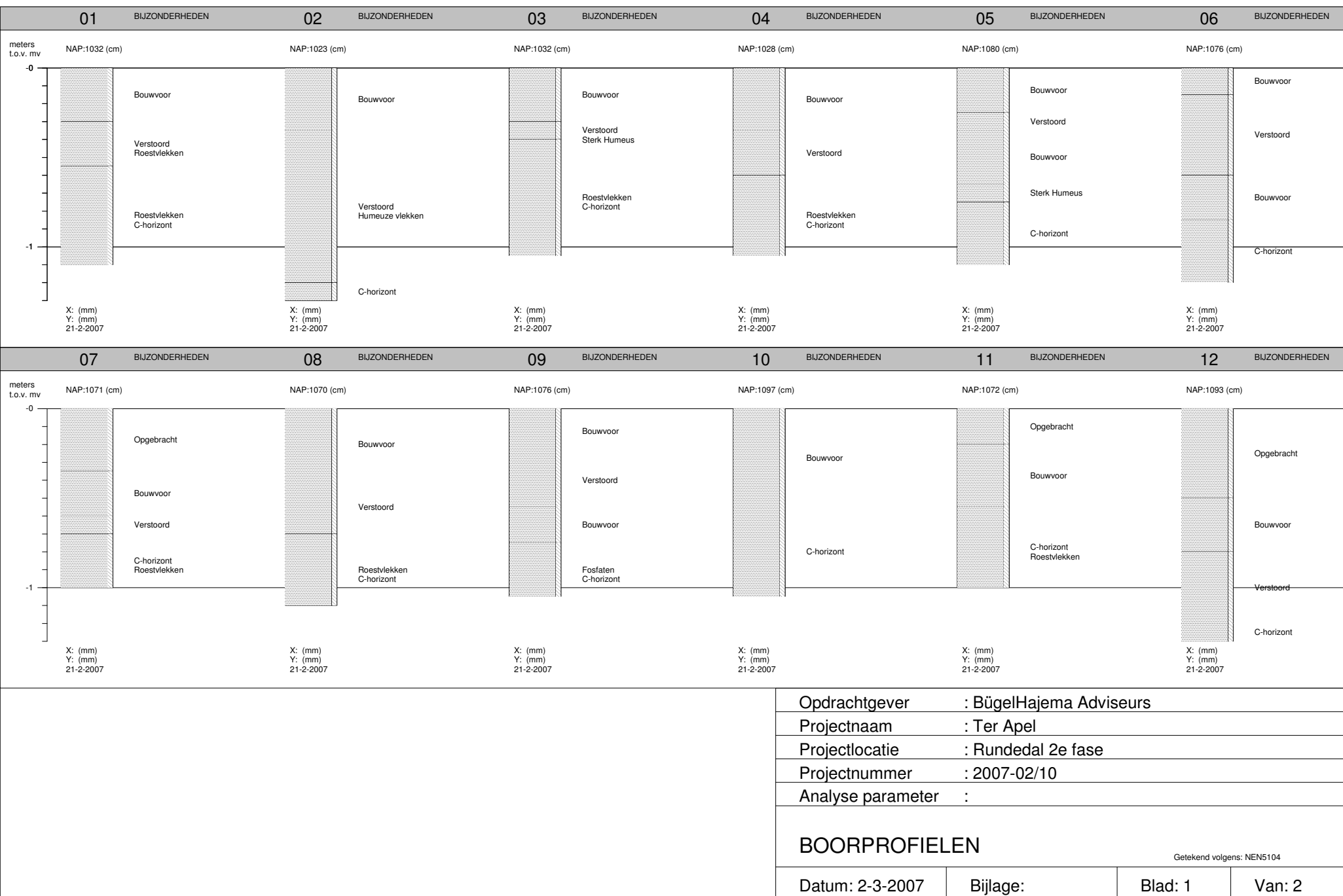
IKAW

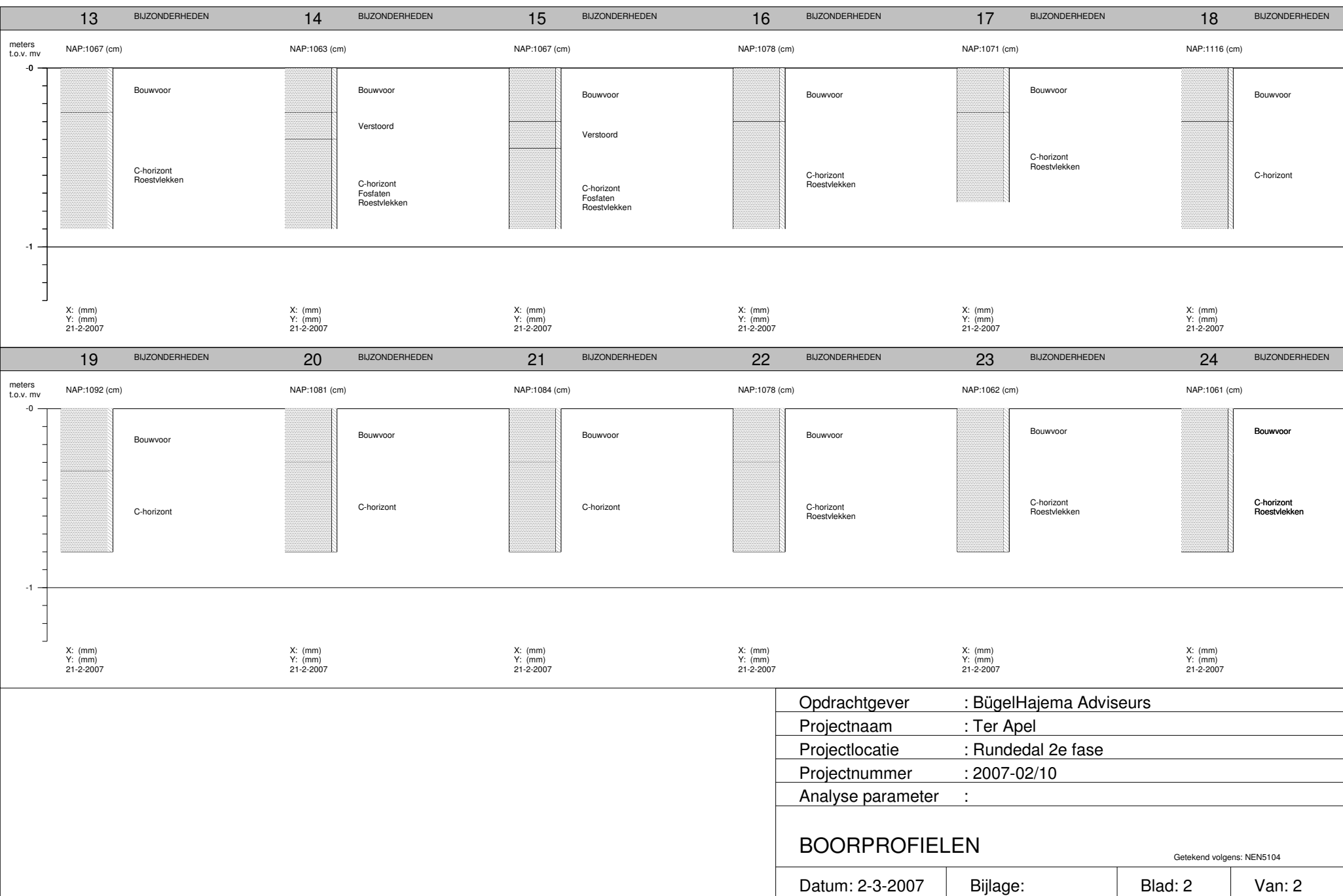
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd

0 100 m

RACM
Archis2

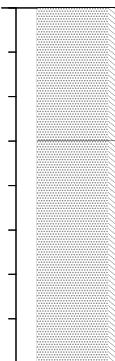

meters
t.o.v. mv

NAP:1052 (cm)

-0

Bouwvoor

C-horizont
RoestvlekkenX: (mm)
Y: (mm)
21-2-2007meters
t.o.v. mv

-0

Opdrachtgever : BügelHajema Adviseurs

Projectnaam : Ter Apel

Projectlocatie : Rundedal 2e fase

Projectnummer : 2007-02/10

Analyse parameter :

BOORPROFIELEN

Getekend volgens: NEN5104

Datum: 2-3-2007

Bijlage:

Blad: 1

Van: 1

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : BügelHajema Adviseurs
Projectnaam : Ter Apel
Projectnummer : 2007-02/10
Projectlocatie : Rundedal 2e fase

Meetpunt	Traject (cm-mv)		Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate)	Geur(sterkte)
01 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor	
	30 -	55	ZAND, zwak siltig		Roestvlekken	
	55 -	110	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	Verstoord	
02 Boring	0 -	35	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	C-horizont	
	35 -	120	ZAND, zwak siltig	7.5Y5/2 groen	Roestvlekken	
	120 -	130	ZAND, zwak siltig	7.5Y5/2 groen	Verstoord	
03 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	C-horizont	
	30 -	40	ZAND, zwak siltig	10YR2/1 zwart	Bouwvoor	
	40 -	105	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	Sterk Humeus	
04 Boring	0 -	35	ZAND, zwak siltig		Verstoord	
	35 -	60	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	C-horizont	
	60 -	105	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	Roestvlekken	
05 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor	
	25 -	35	ZAND, zwak siltig		Verstoord	
	35 -	65	ZAND, zwak siltig	2.5Y2/1 zwart	Bouwvoor	
	65 -	75	ZAND, zwak siltig	2.5Y2/1 zwart	Sterk Humeus	
	75 -	110	ZAND, zwak siltig	7.5YR5/2 bruin	C-horizont	
06 Boring	0 -	15	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor	
	15 -	60	ZAND, zwak siltig		Verstoord	
	60 -	85	ZAND, zwak siltig	2.5Y4/3 bruin	Bouwvoor	
	85 -	120	ZAND, zwak siltig	7.5Y4/2 groen	C-horizont	
07 Boring	0 -	35	ZAND, zwak siltig		Opgebracht	
	35 -	60	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor	
	60 -	70	ZAND, zwak siltig		Verstoord	
	70 -	100	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont	
08 Boring	0 -	40	ZAND, zwak siltig		Roestvlekken	
	40 -	70	ZAND, zwak siltig	10YR3/3 dbruin	Bouwvoor	
	70 -	110	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	Verstoord	
09 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig		C-horizont	
	25 -	55	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Roestvlekken	
	55 -	75	ZAND, zwak siltig	2.5Y2/1 zwart	Bouwvoor	
	75 -	105	ZAND, zwak siltig	7.5Y5/2 groen	Bouwvoor	
10 Boring	0 -	55	ZAND, zwak siltig		C-horizont	
	55 -	105	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Fosfaten	
11 Boring	0 -	20	ZAND, zwak siltig	10YR5/6 lbuin	Bouwvoor	
	20 -	55	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont	
	55 -	100	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Roestvlekken	
12 Boring	0 -	50	ZAND, zwak siltig	2.5Y7/4 geel	Bouwvoor	
	50 -	80	ZAND, zwak siltig		C-horizont	
	80 -	120	ZAND, zwak siltig	2.5Y2/1 zwart	Roestvlekken	
	120 -	130	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/2 lgrijs	Verstoord	
13 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig		C-horizont	
	25 -	90	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Roestvlekken	

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : BügelHajema Adviseurs
Projectnaam : Ter Apel
Projectnummer : 2007-02/10
Projectlocatie : Rundedal 2e fase

Meetpunt	Traject (cm-mv)		Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate) Geur(sterkte)
14 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	25 -	40	ZAND, zwak siltig		Verstoord
	40 -	90	ZAND, zwak siltig	7.5Y5/2 groen	C-horizont Fosfaten Roestvlekken
15 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	45	ZAND, zwak siltig		Verstoord
	45 -	90	ZAND, zwak siltig	7.5Y5/2 groen	C-horizont Fosfaten Roestvlekken
16 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	90	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken
17 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	25 -	75	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken
18 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	90	ZAND, zwak siltig	10YR5/6 lbruin	C-horizont
19 Boring	0 -	35	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	35 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont
20 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont
21 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont
22 Boring	0 -	30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	30 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken
23 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	25 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken
24 Boring	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	0 -	25	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor
	25 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken
	25 -	80	ZAND, zwak siltig	2.5Y5/3 lgrijs	C-horizont Roestvlekken

TABEL OVERZICHT VELDWAARNEMINGEN

Opdrachtgever : BügelHajema Adviseurs
Projectnaam : Ter Apel
Projectnummer : 2007-02/10
Projectlocatie : Rundedal 2e fase

Meetpunt	Traject (cm-mv)	Grondsoort	Kleur	Bijzonderheden(mate)	Geur(sterkte)
25 Boring	0 - 30	ZAND, zwak siltig	10YR3/2 zwart	Bouwvoor	
	30 - 80	ZAND, zwak siltig	10YR5/6 lbruin	C-horizont Roestvlekken	